

1 Rozdział

Między budynkami

Dlaczego modernizm

Modernizm przeniknął z kręgów światowej kultury do polskiego środowiska twórców po I wojnie światowej. W dobie PRL-u wtopił się w codzienność Polaków. Jak się wydawało, odszedł z początkiem lat 80. XX wieku – wraz z końcem wszechwładnych normatywów (Rylke 2017). Czy rzeczywiście?

Rozważania, których wynikiem stała się niniejsza publikacja, zaczęły się od projektu jednego ogrodu. Proste sześciennie bryły, które wyszły spod ręki współczesnego architekta, posadowione wśród swobodnie rosnących drzew, wydobyły z niechętnej pamięci echa modernizmu (ryc. 1.1). Pokolenie, do którego należała projektantka, miało okazję zakosztować życia w PRL-u i raczej za nim nie przepadało. Za bardzo kojarzył się z normatywami, przymusem i przaśną codziennością. Jednak dzisiaj powstał ogród inspirowany stylem i ideami klasycznego modernizmu. Równocześnie pojawiło się pytanie: dlaczego modernizm zwyciężył? I dalej – czym jest dzisiaj? Echem dawnej epoki, esencją nowoczesności czy oldskulową modą? Przebrzmiałym trendem czy nośną inspiracją i przedmiotem PRL-owskich reminiscencji przyjmowanych pod strzechami i na salonach? Czy my, twórcy kształtujący przestrzeń XXI wieku, chcemy go jeszcze chcieć?

Rycina 1.1. Budynek, który stał się inspiracją dla projektu ogrodu w stylu modernistycznym, Zalesie Dolne koło Warszawy (fot. 2016)

Tak wiele się od tamtych czasów zmieniło. W architekturze i sztuce pojawiły się: postmodernizm, dekonstruktywizm, konceptualizm czy naturyzm. Zaistniały nowe formy tworzenia w przestrzeni: happening, performance czy land art. Na rynek weszły nowe technologie, rozwinął się Internet.

Przeglądając tytuły rodzimych publikacji nawiązujących do modernizmu, a powstałych w nowej już rzeczywistości XXI wieku, nie można było oprzeć się wrażeniu, że modernizm wciąż budzi nie tylko żywe zainteresowanie, ale i emocje. W zasobach Biblioteki Narodowej, patrząc choćby na same tytuły, czytamy: *Modernizm i jego filozoficzne uwarunkowania* (Nowaczyk 2000); *Modernizm i feminizm* (Łoch 2001); *Ekologia, modernizm i żyjące korzenie* (Butters 2002); *Umyć modernizm* (Gruszczyńska-Hyc 2003); *Modernizm jest wszędzie* (Gopnik 2006); *Hurra – modernizm żyje!* (Śliwiński 2007); *Sport jako modernizm olimpijski* (Pawłucki 2008); *Modernizm w akcji* (Śliwiński 2008); *Modernizm po modernizmie* (Ujma 2009); *Modernizm w wersji pop* (Kuligowski 2009); *Czy modernizm jest nowoczesny?* (Jaworski 2010); *Modernizm na wygnaniu* (Majewski 2010); *Modernizm potępiony przez papieży* (Karas, red. 2010); *Też potępiam modernizm* (Jarecka 2010); *Kreatywność, szaleństwo i modernizm* (Kapusta 2011); *Modernizm potrzebuje blasku* (Marciniak 2011); *Reakcyjny modernizm* (Tyszka-Drozdowski 2014); *Mieliśmy swój modernizm* (Bocheński 2015); *Modernizm niedoceniany* (Borowik 2014); *Wczesny modernizm w demonicznej odsonie* (Legutko 2016); *Architektura, nacjonalizm i „reakcyjny modernizm”* (Górzyński 2015); *Zjednoczy nas modernizm* (GrosPierre 2016); *Modernizm wycięty w pień* (Lewicka 2016); *Idea miasta i piękna – modernizm – otwarcie w przyszłość* (Kosiński 2017); *Modernizacja i modernizm jako problem konserwatorski* (Wiśniewski 2017); *Modernizując modernizm* (Szkota,

Biecuszek 2017); *Ach, ten łódzki modernizm* (Kaczyńska 2017); *Patent na modernizm* (Uchowicz 2017); *Czym jest, jaki jest i czy przetrwa krakowski powojenny modernizm socjalistyczny?* (Włodarczyk, Włodarczyk 2017); *Znikający powojenny modernizm* (Kuzia 2017). Ta mnogość odniesień oznacza, że hasło „modernizm” zostało oswojone i dotyka wielu dziedzin. Pisali o nim architekci, urbaniści, architekci krajobrazu, literaci, teologowie, artyści, ludzie sportu, politolodzy. Od rozpraw naukowych po reportaże i wywiady.

Studenci kierunków związanych z kształtowaniem przestrzeni (architektura krajobrazu, architektura, gospodarka przestrzenna i geografia) – respondenci badań pilotażowych przeprowadzonych w roku 2017, zapytani o odbiór modernizmu dzisiaj, identyfikowali go nie tylko ze stylem architektonicznym, ale także z nowoczesnością, innowacyjnością, a nawet rewolucyjnością. Modernizm był dla nich zjawiskiem dostrzeganym i nieobojętnym. Zwrócili uwagę na jego prostotę, którą jedni widzieli jako zaletę (schludny minimalizm), inni postrzegali ją jako wadę (toporny monumentalizm). Z jednej strony chwalono jego geometryczne uporządkowanie, z drugiej – pisano o braku spójności w krajobrazie miast, narzucającym się kontraście między nowoczesnością a tradycją i „wyskakiwaniem przed szereg” modernistycznych obiektów. Jedni respondenci podkreślali atrakcyjność dzieł mistrzów, inni zarzucali im uproszczenia, chłód i monotonię, jeszcze inni pisali o przeroście formy nad treścią. Część osób chwaliła modernizm za wykorzystanie dostępnych materiałów, a część ganiła nadmierne forsowanie betonu. Zwracano uwagę na niepowtarzalną formę budowli wpisujących się w krajobraz, krytykowano małe znaczenie, jakie nadano zieleni. Pisano o poszanowaniu potrzeb ludzi i małostkowym (?) traktowaniu użytkowników.

Podsumowując – przytoczone tytuły publikacji traktujących o zjawisku, jakim był modernizm, oraz opinie młodego pokolenia profesjonalistów *in spe* związanych z kształtowaniem przestrzeni wykazują duże zróżnicowanie w dzisiejszym postrzeganiu modernizmu. Wskazują też na wiele ambiwalentnych ocen. To wszystko oznacza, że modernizm wciąż żyje. Z jednej strony intryguje zarówno starsze, jak i młodsze pokolenie, generując zadziwiająco sprzeczne sądy. Z drugiej – niesie ze sobą idee i zjawiska, które przeszły próbę czasu, ponieważ wytworzyły i wniosły istotne treści. Wszystko to inspiruje do poszukiwania jakościowych idei czy form kształtujących przestrzeń między budynkami, istotnych z punktu widzenia architektów krajobrazu. W przestrzeni miejskiej bowiem to budynki przyciągają uwagę, w pewnym sensie zawłaszczając krajobraz tak, że nie zawsze dostrzega się wartości istniejącej między nimi przestrzeni.

W tym miejscu ważne stało się postawienie pytania: jakie idee i zjawiska niesie ze sobą modernizm? Na czym polega jego uniwersalny fenomen? Jak, parafrazując Jana Gehla (2009), modernizm żyje między budynkami?¹ I na koniec – jaką może on wnieść wartość dodaną do współczesnych zmagani nad kształtowaniem przestrzeni, szczególnie w odniesieniu do architektury krajobrazu?

By uzyskać odpowiedź na postawione pytania, podjęto liczne badania. Ich celem stało się wskazanie w kontekście współczesnego odbioru modernizmu tych jego idei, form i treści, które będą przydatne w optymalnym kształtowaniu przestrzeni między budynkami.

W hipotezie badawczej założono, że modernizm, jako zjawisko nie tylko architektoniczne, ale i społeczno-kulturowe, wygenerował wiele form i układów przestrzennych istotnych dla estetyzacji krajobrazu, poprawy warunków życia oraz kształtowania wartości społecznych. Warto je odnotować i umieścić w zasobach współczesnej architektury krajobrazu.

Tak zarysowany kierunek działań wskazał na przedmiot badań (ryc. 1.2). Stała się nim dostępna zarówno fizycznie, jak i widokowo przestrzeń między budynkami. W szczególności skupiono się na obiektach architektury krajobrazu (Sekcja Architektury Krajobrazu przy Oddziale Warszawskim SARP), przede wszystkim publicznych, ale także prywatnych².

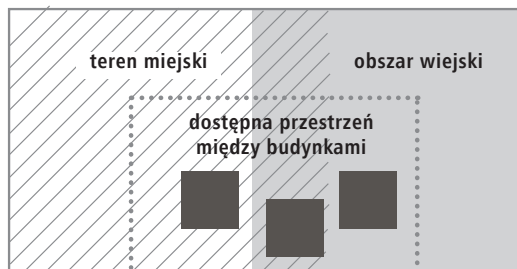
Przeźren ta została z jednej strony poddana badaniom jako pole oddziaływania zjawiska, jakim był modernizm. Z drugiej – potraktowana została jako podmiot badawczy, który zmieniony przez modernizm wpłynął i wpływa do dzisiaj na ludzi mających z nim styczność.

Samo zjawisko modernizmu zostało szeroko opisane przy okazji omawiania charakterystycznych cech jego stylu (rozdziały II i III). Jego definicję we współczesnym ujęciu przytoczono także w podsumowaniu opinii i poglądów grona profesjonalistów związanych z kształtowaniem przestrzeni (rozdział V).

Podjmując na wstępie wątek związany ze zjawiskiem, jakim był modernizm, zdefiniowano w zarysie, jak w poniższej publikacji będzie

¹ Nawiązanie do słynnej książki opublikowanej w 1971 roku: *Life Between Buildings. Using public space (Życie między budynkami)*, w której Jan Gehl zwracał uwagę na wartości społeczne, jakie może wnieść do życia miejskiego, niedoceniona przez wielu ówczesnych modernistów, przestrzeń publiczna.

² Cytując zakres zadań i kompetencji architekta krajobrazu za Sekcją Architektury Krajobrazu SARP, obiektami architektury krajobrazu są: ogrody przydomowe, ogrody na dziedzińcach i na dachach, parki i ogrody przy rezydencjach, parki publiczne, parki uzdrowiskowe, ogrody osiedlowe, skwery, bulwary, tereny sportowe, place zabaw, ogrody botaniczne, parki etnograficzne, wystawy ogrodnicze, ogrody działkowe i cmentarze.

Rycina 1.2. Schemat ideowy przedmiotu opracowania – przestrzeń dostępna fizycznie i/lub widokowo, położona zarówno na obszarze miast, jak i w krajobrazie otwartym (kolorem czarnym oznaczono budynki)

on rozumiany. Za modernizm uznano nurt w architekturze, urbanistyce i architekturze krajobrazu rozwijający się od początku XX wieku, postulujący odrzucenie tradycji, stosowanie nowych technik, nowych materiałów oraz nowych form, charakteryzujący się prostotą i funkcjonalnością.

Biorąc pod uwagę założonych odbiorców – architektów krajobrazu oraz urbanistów młodego pokolenia, a także osoby spoza kręgu profesjonalistów, nakreślono zakres opracowania. Skupiono się przede wszystkim na modernizmie związanym z Polską. Zakres ten poszerzono, co było istotne w przypadku zjawisk zaistniałych przed wybuchem II wojny światowej. Z jednej strony opisano obiekty, które w okresie swego powstania leżały w granicach innego państwa, a które obecnie znajdują się w Polsce i stanowią ważny element naszego dziedzictwa narodowego (przykładem jest wrocławska Hala Stulecia). Z drugiej strony w opracowaniu ujęto obiekty i przestrzenie związane ze stylem modernistycznym rodzące się ówczesnie na ziemiach polskich, które obecnie znajdują się na terenie innego kraju. Przykładem są Lwów czy Truskawiec, należące dziś do Ukrainy.

Zakres czasowy badań zawierał się w dwóch okresach. Pierwszy dotyczył lat, w którym modernizm powstawał i trwał. Objął on dwudziestolecie międzywojenne oraz czasy powojenne do końca lat 70., a nawet do pierwszej połowy lat 80. XX wieku. Początek tego okresu łączył się z odzyskaniem przez Polskę niepodległości po 1918 roku oraz nastaniem nowego porządku politycznego, kulturowego i społecznego w Europie. Graniczna data końcowa jest bardziej umowna i płynna. Wiąże się z jednej strony z intuicyjnym osądem dzisiejszych twórców i krytyków modernizmu, z drugiej – z faktem odejścia od normatywów, które stanowiły ważną determinantę kształtowania przestrzeni okresu modernizmu.

Drugi okres objął lata po roku 2000 do dziś. Posłużył on zbadaniu współczesnego odbioru modernizmu i związanych z nim zjawisk. Datę tę – rok 2000 – uznano za symboliczny początek czasów nam współczesnych. Z drugiej strony okres 20 lat, licząc od roku 1980, uznano za na tyle oddalony od czasów panowania modernizmu, by mogły powstać zjawiska do niego nawiązujące, a nie kontynuujące go.

W celu lepszego ujęcia tła problemowego oraz opisanie wpływu modernizmu na kształtowanie przestrzeni w obecnej dobie wskazane powyżej ramy czasowe zostały poszerzone – cofnięto się do czasów końca XVIII wieku, w których pojawiło się hasło „modernizm”.

Dla pełniejszego zbadania powiązań modernizmu z kształtowaniem przestrzeni poszerzono także zakres merytoryczny badań. Wskazując na przyczyny powstania specyficznych form modernistycznych istotnych dla kształtowania przestrzeni, opisano także obiekty kubaturowe, takie jak budynki będące ikonami stylu, państwowości czy szeroko ujętej nowoczesności, które w znaczący sposób wpisały się w modernistyczne dziedzictwo.

Modernizm a kształtowanie przestrzeni – stan badań

Powiązania modernizmu z kształtowaniem przestrzeni ujmowano w literaturze przedmiotu w różny sposób. Należy tu rozgraniczyć dwa zasadnicze okresy stanowiące punkt odniesienia do sformułowanych tez. Pierwszy to okres trwania epoki modernizmu, kiedy styl ten kształtował się i dojrzał. Czas, w którym twórcy komentowali swoje działania, idee i pomysły, a krytycy poddawali je ocenie, i w którym obie strony równocześnie kształtowały modernistyczną rzeczywistość. Drugi – to czas, gdy o powiązaniach modernizmu z kształtowaniem przestrzeni pisano już tylko w kontekście krytyki, analizy porównawczej, eksploracji modernizmu jako zjawiska czy systematyzacji modernistycznych reliktyw. Jednak w obu tych okresach przewijało się kilka zasadniczych ujęć problemowych, dotyczących powiązań modernizmu z kształtowaniem przestrzeni.

W literaturze z okresu międzywojnia punktem wyjścia do rozważań był **związek między obiektem a przestrzenią**. Wypowiadali się na ten temat artyści, pisząc o relacji bryła – przestrzeń (Kobro 1936), przenosząc

następnie tę ideę w sferę przestrzeni architektonicznej (Kobro 1936). Problem relacji architektury z jej otoczeniem i tłem krajobrazowym poruszany był także współcześnie, między innymi przy okazji opisywania sylwetek twórczych znanych projektantów i ich dorobku (Kramer 2004).

Po roku 1960 wielu projektantów i teoretyków w autorskich kompendiach wiedzy opisywało **zasady kształtowania przestrzeni w skali urbanistycznej**, wpisując je w **ujęcie praktyczne**. Podsumowując wiedzę czerpaną z istniejących układów miejskich, przestrzeni publicznych czy terenów mieszkaniowych, formułowano w nich ogólne zasady kształtowania przestrzeni (Ostrowski 1975), a także zasady kompleksowego kształtowania środowiska miejskiego (Czarnecki 1960a, Czarnecki 1960b, Czarnecki 1961, Wejchert 1984). W wielu publikacjach szczególną uwagę poświęcono środowisku mieszkaniowemu pod kątem kształtowania osiedli, ich zabudowy i otoczenia, począwszy od znanych do dzisiaj manifestów twórczych, takich jak np. Karta Ateńska (Le Corbusier 1943³), w której powstaniu brali również udział polscy twórcy⁴, po publikacje podręcznikowe (Brukalska 1948, Charytonow 1972). Autorzy podejmowali również problem osiedlowych terenów otwartych i rekreacyjnych (Piątkowska i inni 1976; Skibniewska i inni 1979). Teorie i zalecenia projektowe modernistycznych twórców związanych z kształtowaniem obiektów architektury krajobrazu przedstawiano m.in. w publikacji Bożeny Tkaczyk-Piechny (1999). Inni autorzy poruszali temat zasad kształtowania przestrzeni pod kątem estetyki i kompozycji, zarówno w kontekście wykorzystania uwarunkowań zewnętrznych, np. światła (Twarowski 1960), jak i tworzenia samych struktur urbanistycznych (Wejchert 1984, Szolginia 1981).

W ujęciu krytycznym dotyczącym kształtowania przestrzeni pojawiał się temat konfrontacji idei modernizmu i jego spuścizny z obecną rzeczywistością (Gzell i Pluta 2008, Chomątowska 2018, Springer 2018). Ujęcie to wiązało się też z dyskusją na temat współczesnej hegemonii dziedzictwa modernizmu, przeczącą jednej z kluczowych jego cech, a mianowicie odwrotowi od tradycji (Kubieniec 2015). Spuścizna modernizmu znalazła się także w kręgu zainteresowań autorów przy okazji polemiki na temat dzisiejszego zagospodarowania terenów wokół jego ikonicznych budowli (Murawski 2015).

³ Uchwalona w 1933 roku na IV Kongresie CIAM w Atenach, opublikowana po raz pierwszy w 1943 roku.

⁴ Należeli do nich: Helena i Szymon Syrkusowie oraz Anatolia i Roman Piotrowscy. Helena Syrkus, jako osoba znająca wiele języków obcych, odegrała ważną rolę w opracowaniu tekstu „Postanowien” kongresu, tworzonego przez wielojęzyczne grono delegatów (<http://centrumarchitektury.org/aktualnosci/karta-atenska-juz-w-sprzedazy/>).

Innym sposobem opisu związku modernizmu z kształtowaniem przestrzeni było pokazanie go w **ujęciu ewolucyjnym**. Dotyczyło to publikacji przedstawiających historię zarówno urbanistyki, jak i sztuki ogrodowej. Opisywano w nich dzieje architektury modernistycznej polskiej i światowej XX wieku na tle historycznym i społecznym (Trzeciak 1976; Böhm 2006; Leśniakowska 2006; Przesmycka 2008; Nowakowski, Bańkowska 2013; Cymer 2018; Marciniak 2018, Motak 2018). W nurt ten wpisują się też analizy konkretnych przestrzeni urbanistycznych. Przykładem takiego ujęcia jest wiele publikacji Marii Sołtysik dotyczących Gdyni (Sołtysik 2011, 2012a, 2012b) oraz książka Piotra Marciniaka poświęcona modernizmowi Poznania (Marciniak 2010). Autorzy związani z architekturą krajobrazu definiowali cechy stylu modernistycznego na bazie istniejących założeń ogrodowych (Bogdanowski 2000, Zachariasz 2010), a także biorąc pod uwagę rozwój zjawisk w sztuce i architekturze (Majdecki 1978, Rylke 2013). Inne publikacje ukazywały specyfikę ogrodów modernistycznych na tle przemian społeczno-ekonomicznych (Różańska i inni 2002).

Interesującym spojrzeniem na związek modernizmu z kształtowaniem przestrzeni było **ujęcie klasyfikujące**, w którym Alicja Bieske-Matejak (2008) skategoryzowała współczesne rozwiązania w architekturze krajobrazu pod kątem ich modernistycznego dziedzictwa. Zaliczyć tu też można publikację Andrzeja Tokajuka (2008) klasyfikującą etapy rozwoju modernizmu w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem Białegostoku.

Wiele publikacji wpisuje się w **ujęcie wspomnieniowe**, oparte na wrażeniach własnych bądź relacjach innych świadków zdarzeń. Zagadnienia związane z obiektami modernistycznymi i ich otoczeniem łączono z fenomenem epoki, w której powstawały (Springer 2011). Omawiano je także przy okazji prezentowania sylwetek znaczących twórców epoki modernizmu. Do postaci tych należeli m.in. architekci: Diana Reiterówna, Barbara Brukalska, Helena Syrkus, Halina Skibniewska, Anatolia Hryniewiecka-Piotrowska, Jadwiga Grabowska-Hawrylak (Kunz 2016) czy Oskar Hansen (Kędziorek i Ronduda 2017) i Roman Feliński (Lewicka 2009). Opisywano także miasta zawdzięczające swą sławę m.in. modernistycznym obiektom, takie jak Katowice (Gruszczyńska-Hyc 2003) czy Lwów (Koper i Stańczyk 2019), a także miejsca, m.in. pawilon meblowy Emilia (Brzostek i inni 2016) i inne warszawskie obiekty doby powojennego modernizmu (Lewicka 2016). Interesującym ujęciem tematu są także relacje z podróży zamieszczane we współczesnych mediach (np. Pinterest czy YouTube), gdzie przy okazji publikowania zdjęć prywatnych, jako miejsca znaczące, pojawiają się licznie obiekty modernistyczne – na przykład dawna miejscowość uzdrowiskowa Truskawiec (<https://www.pinterest.co.kr/pin/813673857660062220/>).

Liczne publikacje przedstawiają materialną postać modernistycznego środowiska urbanistycznego. W tego typu **ujęciu dokumentacyjnym** prezentowane są plany miast, m.in. Warszawy (Skalimowski i Weszpiński 2018), czy też plany dzielnic miejskich opatrzone komentarzem odautorskim i ukazujące historyczne już przestrzenie miejskie, np. Żoliborza (Powalisz, Krasucki 2014). W ujęcie to wpisują się także rozprawy na temat jednego miasta, dzielnicy czy osiedla – takich jak Gdynia i jej dzielnica reprezentacyjna (Softysik 2014) czy krakowskie dzielnice międzywojnia (Motak 2016, 2018). Dokumentacji przestrzeni modernistycznych i zachodzących w nich zjawisk służyły także wystawy tematyczne (przykładem jest Lwów i jego modernistyczna spuścizna) i związane z nimi wykłady (Szczerski 2017) czy broszury informacyjne (<https://mck.krakow.pl/wystawy/lwow-24-czerwca-1937-miasto-architektura-modernizm>).

Epoka modernizmu i jego dziedzictwo w kontekście kształtowania przestrzeni są tematem publikacji, które przybliżają wartość dokonań jej twórców. W tego typu **ujęciu popularyzatorskim** przedstawiane są poszczególne obiekty i ich otoczenie. Przykładem mogą być zarówno publikacje o pełnym warsztacie naukowym, takie jak *Zapoznana architektura Poznania* autorstwa Szymona P. Kubiaka (2014), jak i twórczość hobbystów-amatorów, do których należy m.in. wielu twórców internetowych, tzw. blogerów⁵ lub youtuberów⁶. Dzielą się oni swoimi doświadczeniami na temat śladów modernizmu w znanych sobie miastach – na przykład w Gdyni (Matusevic 2014). Także wiele miast ma swoje strony internetowe, a na nich obszernie informacje o inicjatywach społecznych dotyczących miejsc związanych z modernizmem, m.in. Bydgoszcz (Nazaruk 2015) czy Tychy (Patrylak 2007). W ujęcie to wpisują się także pozycje, które prezentowały nowo powstałe obiekty (w oryginale – czas dwudziestolecia międzywojennego), m.in. uzdrowiskowe, zachęcając przyszłych kuracjuszy do ich odwiedzenia (*Uzdrowiska Polskie* 2012).

Epoka modernizmu budzi zaciekawienie tych badaczy, którzy szukają w niej odzwierciedlenia konkretnych zjawisk. W **ujęciu eksploracyjne** wpisują się publikacje pod redakcją Andrzeja Szczerskiego (2013; 2014) lub jego autorstwa (2015), w których wspólnym mianownikiem staje się poszukiwanie w modernistycznych obiektach i przestrzeniach znamion nowoczesności.

Wątek ochrony i konserwacji znaczących obiektów i układów urbanistycznych obejmuje rozważania dotyczące studium przypadku

⁵ Bloger to osoba prowadząca blog – rodzaj strony internetowej, na której autor nie tylko opisuje swoje przeżycia czy wyraża opinie na temat zaistniałych faktów i zdarzeń, ale także komunikuje się z osobami, które go czytają.

⁶ Youtuber – osoba publikująca treści (najczęściej w technikach audiowizualnych) na portalu YouTube oraz komunikująca się ze społecznością osób zainteresowanych prezentowanymi treściami.

poszczególnych obiektów. Temat ten podjęli m.in. Lewicki (2008), opisując przedwojenny ośrodek leczniczy w Otwocku, czy reportażyści z Katowic namawiający do zachowania jego modernistycznego centrum w artykule pod znamienym tytułem *Umyć modernizm* (Gruszczyńska-Hyc 2003). W **aspekcie konserwatorskim** ujęto także problem ważkości samej spuścizny po modernizmie (Urbanik 2008; Lewicki 2009; Szmygin 2009; Żychowska 2009).

Zaproponowane w poniższej publikacji podejście do tematu wpisuje się w obszar praktyczny, formułując wiele wskazań kierowanych do profesjonalistów młodego pokolenia, związanych przede wszystkim z architekturą krajobrazu. Jest równocześnie próbą konfrontacji istoty zjawiska, jakim był modernizm, z tym, co po sobie zostawił, co przeszło próbę czasu i co może mieć realny wpływ na działania w zakresie kształtowania przestrzeni.

W wyniku podjętych badań wskazano na modernizm jako styl architektoniczny, który miał swoje korzenie w szerokim pojęciu nowoczesności. Styl, który w znaczący sposób zmienił myślenie o potrzebach społecznych, kształtowaniu miast, przestrzeni publicznej i terenów zieleni nie tylko architektów i urbanistów, ale także architektów krajobrazu, społeczników, polityków czy artystów XX wieku. Autorki, przy pełnej świadomości głosów krytycznych, podjęły próbę wydobycia z modernizmu tego, co było w nim najlepsze.

Nowatorstwo tematu polega także na innej niż dotychczasowa podstawie do sformułowania wniosków. Poza źródłami bibliograficznymi, pulą własnych doświadczeń oraz analizą ikonograficzną, niniejsza praca oparła się w znacznej mierze na badaniach sondażowych przeprowadzonych w środowisku dzisiejszych profesjonalistów związanych z kształtowaniem przestrzeni, a także na wnioskach z podróży badawczych do miejsc związanych z reliktnami doby modernizmu, eksplorując problem jego dzisiejszego odbioru. Do rozpoznania niektórych zjawisk, szczególnie tych wizualnych, wprowadzono nowatorskie połączenie analizy ikonograficznej z analizą treści – metod z dziedziny nauk społecznych. W celu wskazania wartości społecznych badanej przestrzeni (m.in. pod kątem poprawy warunków życia) posłużono się stosowaną w architekturze krajobrazu analizą sensualną⁷, należącą do zasobu metodycznego psychologii środowiskowej i architektury krajobrazu. Pracę wyróżnia także jej ukierunkowanie na kształtowanie szeroko ujętej przestrzeni między budynkami.

⁷ Analiza sensualna w kontekście architektury krajobrazu polega na zapisie wielozmysłowych odczuć odbieranych w kontakcie z konkretnym miejscem.